

dan noget som ikke i en fart kan skabes selv om alle komponenterne blev anbragt på nøjagtig samme måde et nyt sted.

Det er denne situation, der med stor virkning kan udnyttes på de fleste kirkegårde — med størst fordel på de mindre.

Fremgangsmåden for en konkret udnyttelse af situationen er ligetil: Efter opmåling udføres et nøjagtigt kort. Alle længde- og tværlinier afsættes langs afdelingens fire sider idet hule, tynde jernstænger nedrammes skjult i hække.

Foreligger der en begravelse og de pårørende vælger denne afdeling er der følgende valgmuligheder:

1. Kiste nedsættes i et af de eksisterende familiegravsteder.
2. Kiste begravnes i nyt „traditionelt“ gravsted anbragt passende sted mellem familiegravene således at der opstår grupper med et fællespræg (liggesten i en gruppe, steler i en anden o. s. v.). Nummerafmærkede.
3. Kisten kan nedsættes et passende sted, der tilsås med græs, dette bør også ske i grupper. Graven kan være helt anonym eller få en flad liggesten. (Derimod ikke noget der rager op.)
4. Urner kan nedsættes i et helt eller halvt kistegravleje. Der er teoretisk plads til 18 urner for hver kistegravplads, dog kun 6 indenfor en gravfredsperiode. Disse gravsteder kan virke som traditionelle kistegravsteder med samme udseende, der kan evt. blive nedsat en eller to kister, og ovenpå efter behov urner.
5. Urner kan nedsættes i felterne for urner (bogstavafmærkede), gravstederne kan tilsåes med græs og være helt anonyme eller få en beskeden afmærkning.

Der kan opstilles fællesmonument for en gruppe anonyme grave. Et sådant vil uden større vanskelighed kunne formes efter stedet og tilplantes i harmoni med det omgivende miljø.

En ting kræves der imidlertid for at det kan blive smukt og vellykket: En kirkegårdsleder, der har sans for i hvert enkelt tilfælde at „dirigere“ et nyt gravsted det rigtige sted hen. Ikke en der går kronologisk frem gennem protokolnumrene eller opstiller en række servitutter.

Det skal tilføjes at der i så fald bliver positiv plads i en sådan afdeling til såvel gamle som helt moderne monumenter og gravmæler af forskelligt materiale.

Aske- fællesgrav på Søndermark kirkegård

Kirkegårdsinspektør, cand. hort.
Jørgen Jørgensen
og billedhugger
William Fridericia

På Søndermark Kirkegård blev i 1963 en ny askefællesgrav taget i brug. Arealet på 2200 m² er rektangulært af form, indhegnet af bøggehække på de tre sider og med en thujahæk på den fjerde. Den græsklædte flade beherskes for en stor del af birketræer, der da også har givet stedet navnet „Birkelunden“. For at undgå at blomster lægges over hele området, blev der anlagt en blomsterplads af søslebne ølandssten lagt fugetæt i forbindelse med en brolagt gang.

Spørgsmålet om et fællesmonument for „Birkelunden“ har i de forløbne år været drøftet og undersøgt på forskellig måde, men ingen løsning virkede fuldt tilfredsstillende.

Dansk Ligbrændingsforenings Københavnsafdeling bad maleren og billedhuggeren William Fridericia udarbejde et forslag til et monu-

Fig. 56.

Monument udført af billedhugger William Fridericia til askefællesgraven „Birkelunden“ på Søndermark kirkegård, Frederiksberg.

ment til denne askefællesgrav, idet man gik ud fra den rigtige indstilling at et monument skabt specielt til pladsen her, ville give den bedste helhedsvirkning således at askefællesgravens beplantning og monument blev et billede på smuk harmoni.

William Fridericias forslag blev godkendt af bestyrelsen for Frederiksberg Begravelsesvæsen, der skulle modtage monumentet som gave fra Dansk Ligbrændingsforening.

Resultatet fremgår af billederne, selvom de ikke yder monumentet fuld retfærdighed, da det skal ses i forbindelse med hele arealets beplantning. Billedhuggeren har med fin indlevelse underkastet sig pladsens hele stemning, og har ladet den indgå som et led i sit monument.

Monumentet blev afsløret den 4. november 1966 og askefællesgraven har fået sin endelige form.

Mange tanker og megen overvejelse er gået forud for det fuldendte arbejde, en ny teknik er her tagt i brug ved udførelsen — en betonkerne — hvori bladornamenterne af travertinsten er lagt.

Jeg har bedt maleren og billedhuggeren William Fridericia om her at gøre rede for sine tanker ved udformningen.

Da jeg modtog henvendelsen fra Dansk Ligbrændingsforening blev jeg straks engageret i tanken. Opgaven var inspirerende på mange måder, bunden som den var af de menneskelige hensyn, der var at tage, og af karakteren af de givne omgivelser.

Det, man bad mig om at lave, skulle jeg altså indarbejde med det der allerede forefandt. Jeg skulle fuldende stedet som en enhed. Hvor er det langt rigtigere for et resultat at stille opgaven på den måde fremfor at prøve at klare problemet ved at opstille en eller anden eksisterende skulptur, som måske kunne være brugelig.

Jeg finder den fremgangsmåde, man nu har benyttet sig af, så ind-

lysende rigtig at den burde anses for selvfølgelig også andre lignende steder. For der er jo specielle problemer hvert enkelt sted, som vil kræve hver sin særlige løsning.

Det resultat jeg omsider er nået til er fremgået af grundige overvejelser. Måske er det ikke i tråd med alles forestilling om et mindesmærke, men jeg tror at de der måtte undre sig, vil vænne sig til det, for det er komponeret til Birkelunden.

Hvad forestiller det? Det forestiller sig selv. Hvad skulle det ellers forestille? Jeg synes ikke mindesmærket skal gøres snakkesaligt med symbolske menneskegebærder og den slags. Det er jo ikke en parkudsmykning der er tale om men en markering af en fælles askegrav. Her skal ikke demonstreres vidtløftigt. Folk ved godt selv hvorfor de kommer her.

Stillet overfor opgaven siger jeg til mig selv: Hvad skal et mindesmærke stå for her, og hvad er det for omgivelser jeg har med at gøre? Man ønsker et fællesminde over anonymes askegrave. Jeg vil lægge yderligere det i det, at mindesmærket ved sin form identificerer sig med hvad de efterladte føler, når de kommer her, og uden at træde nogen for nær. Jeg vil give det en anonym udformning med et idéindhold – et mærke til minde – der kan forene sig med omgivelserne.

Birkelunden er en langstrakt plæne domineret af de mange birketræer som vokser i højden. Et mindesmærke som går i højden vil derfor blive af ringe virkning. Holdes det derimod lavt så det trykker sig mod jorden i kontrast med stammerne, vil det fremhæve højden op til træernes kroner og således inddrage rummet som indtryk. Det er vigtigt for hedheden. Når jeg vælger formen let hvælvet og cirkelrund er det for at gøre den til arealets samlende midtpunkt og let tilgængelig fra alle sider uden frontvirkning, således at efterladedes tanker som blomster henlagt her forener sig med denne form. Formen runder sig om sig selv som mennesket om sin følelse.

Rankemønstret af stenblade som dækker overfladen i relief har jeg naturligvis min mening med, men lad mig ikke foregribe andres tanker om det. De stenblade er netop det som enhver især vil lægge i dem. Stien udenom er græs armeret med brosten i lighed med adgangssten. Når denne sti er groet til og tiden og vejrliget har gjort deres indsats, vil mindesmærket have vundet det udseende jeg har tilsigtet. Mindesmærket er placeret på den hidtidige blomsterplads for at overtage pladsens funktion. At blomster forekommer i så stort omfang som her i Birkelunden tror jeg nu ikke er forudsat i tanken om fællesgraven, hvis idé bl. a. er ved sin anonymitet og enkelhed at kræve mindst mulig pasning for samfundet og de pårørende. Mange ved jeg har denne bevæggrund for at ende deres dage her. Derfor behøver de efterlevende jo ikke alle at have den indstilling. Men blot det at fællesplænerne eksisterer gør jo flere og flere fortrolige med tanken, de er udtryk for.

Må jeg lige tilføje, at ved at beskæftige mig med problemerne i Birkelunden og oprettelsen af askefællesgrave i almindelighed er det faldet mig ind, at det ville kunne blive både smukt og ideelt om f. eks. 3–4 kommuner, når talen er om egnspanlægning, tilsammen stiledede mod at skabe fælles mindelunde som skønne stille steder i landskabet. Ville en sådan tanke være urealistisk?